

POSTANOWIENIE

3 października 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Władysław Pawlak

na posiedzeniu niejawnym 3 października 2024 r. w Warszawie

w sprawie z wniosku I. R.

z udziałem E. Z., K. Z. i D. C.

o stwierdzenie nabycia spadku,

na skutek skargi kasacyjnej I. R.

od postanowienia Sądu Okręgowego w Siedlcach

z 14 września 2023 r., V Ca 133/20,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. stwierdza, iż wnioskodawczyni i uczestnicy ponoszą koszty postępowania kasacyjnego związane ze swoim udziałem w sprawie.**

UZASADNIENIE

W związku ze skargą kasacyjną wnioskodawczyni M. R. od postanowienia Sądu Okręgowego w Siedlcach z dnia 14 września 2023 r., sygn. akt V Ca 133/20 Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Tylko na tych

przesłankach Sąd Najwyższy może oprzeć rozstrzygnięcie o przyjęciu lub odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Dopuszczenie i rozpoznanie skargi kasacyjnej ustrojowo i procesowo jest uzasadnione jedynie w tych sprawach, w których mogą być zrealizowane jej funkcje publicznoprawne. Zatem nie w każdej sprawie, skarga kasacyjna może być przyjęta do rozpoznania. Sąd Najwyższy nie jest trzecią instancją sądową i nie rozpoznaje sprawy, a jedynie skargę, będącą szczególnym środkiem zaskarżenia. W judykaturze Sądu Najwyższego, odwołującej się do orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu, jeszcze w okresie obowiązywania kasacji zostało utrwalone stanowisko, że ograniczenie dostępności i dopuszczalności kasacji nie jest sprzeczne z Konstytucją RP, ani z wiążącymi Polskę postanowieniami konwencji międzynarodowych (por. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 17 stycznia 2001 r., III CZP 49/00, OSNC 2001, Nr 4, poz. 53).

Podstawowym celem postępowania kasacyjnego jest ochrona interesu publicznego przez zapewnienie jednolitości wykładni oraz wkład Sądu Najwyższego w rozwój prawa i jurysprudencji (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 2000 r., II CZ 178/99, OSNC 2000, nr 7-8, poz. 147).

Wnioskodawczyni zarzuciła naruszenie prawa procesowego, tj. art. 379 pkt 4 k.p.c. w zw. z art. 15 zys¹ ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych w zw. z art. 7 Konstytucji RP - poprzez przeprowadzenie rozprawy apelacyjnej w składzie nieznanym ustawie; art. 386 § 6 k.p.c. w brzmieniu na dzień wydania orzeczenia kasatoryjnego przez Sąd Okręgowy w Siedlcach, tj. 25 stycznia 2018 r. w zw. z art. 2 i art. 8 Konstytucji RP - poprzez zastosowanie treści tego przepisu z przyszłej daty, nieobowiązującej na datę wydania orzeczenia kasatoryjnego, a w konsekwencji niewykonanie wytycznych sądu i ingerencję w treść prawomocnego orzeczenia kasatoryjnego zawierającego te wytyczne; art. 379 pkt 5 k.p.c. w zw. z art. 386 § 6 k.p.c. w brzmieniu na dzień wydania orzeczenia kasatoryjnego przez Sąd Okręgowy w Siedlcach, tj. 25 stycznia 2018 r. - przez pozbawienie strony

możliwości obrony jej praw zagwarantowanych jej prawomocnymi wytycznymi przedstawionymi w postanowieniu Sądu Okręgowego w Siedlcach z 25 stycznia 2018 r.; art. 244 § 1 k.p.c. i art. 234 § 1 k.p.c. na skutek orzeczenia wbrew domniemaniom wynikającym z testamentu notarialnego z 2 kwietnia 2013 r. (dokumentu urzędowego) przy niespełnieniu minimalnych kryteriów obalania takich domniemań (brak przeciwdowodu).

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej skarżąca oparła na przesłance uregulowanej w art. 398⁹ § 1 pkt 3 i 4 k.p.c. Przesłanki te nie zostały jednak spełnione.

Nieważności postępowania skarżąca upatruje w naruszeniu art. 379 pkt 4 k.p.c. w zw. z art. 15 zys¹ ust. 1 pkt 4 ustawy z 2 marca 2020 r. w zw. z art. 7 Konstytucji RP oraz art. 379 pkt 5 k.p.c. w zw. z art. 386 § 6 k.p.c. w brzmieniu obowiązującym na dzień wydania orzeczenia kasatoryjnego przez Sąd Okręgowy w Siedlcach, tj. 25 stycznia 2018 r.

Kolegialność składu orzekającego, będąca ugruntowaną zasadą w postępowaniach odwoławczych, zapewnia wyższy standard kontroli odwoławczej, pozwala bowiem na kształtowanie się decyzji w drodze dyskursu i ścierania stanowisk, umacnia bezstronność, niezależność i niezawisłość orzekania oraz zwiększa legitymację rozstrzygnięcia sądu w odbiorze społecznym, a tym samym jest pożądana z punktu widzenia właściwej ochrony praw stron i uczestników postępowania (zob. uchwała Sądu Najwyższego z 1 lipca 2021 r., III CZP 36/20, OSNC 2021, nr 11, poz. 74 i powołane tam judykaty). W związku z pandemią COVID - 19 ustawą z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID - 19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (dalej: „ustawa covidowa”), w wersji obowiązującej od dnia 3 lipca 2021 r. (por. art. 4 ustawy z dnia 28 maja 2021 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. poz. 1090), postanowiono, że w czasie obowiązywania stanu zagrożenia epidemicznego albo stanu epidemii ogłoszonego z powodu COVID-19 oraz w ciągu roku od odwołania tego z nich, który obowiązywał jako ostatni, w sprawach rozpoznawanych według przepisów k.p.c. w

pierwszej i drugiej instancji sąd rozpoznaje sprawy w składzie jednego sędziego, z wyjątkiem spraw rozpoznawanych w składzie jednego sędziego i dwóch ławników; prezes sądu mógł zarządzić rozpoznanie sprawy w składzie trzech sędziów, jeśli uznał to za wskazane ze względu na szczególną zawilgość sprawy lub precedensowy jej charakter (zob. art. 15 zzs¹ ust. 1 pkt 4, uchylony art. 28 pkt 2 ustawy z dnia 7 lipca 2023 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego, ustawy - Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. poz. 1860). Na gruncie tych przepisów w judykaturze Sądu Najwyższego wypowiedziano pogląd, że odstępstwo od zasady kolegialności składu sądu odwoławczego nie jest równoznaczne z oczywistym naruszeniem art. 45 ust. 1 Konstytucji RP (zob. uzasadnienie postanowienia z 29 kwietnia 2022 r., III CZP 77/22). Ostatecznie w związku z licznymi rozbieżnościami w orzecznictwie, Sąd Najwyższy w uchwale składu siedmiu sędziów z 26 kwietnia 2023 r. - zasada prawna - III PZP 6/22, wyjaśnił, że rozpoznanie sprawy cywilnej przez sąd drugiej instancji w składzie jednego sędziego ukształtowanym na podstawie art. 15 zzs¹ ust. 1 pkt 4 ustawy covidowej ogranicza prawo do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP), ponieważ nie jest konieczne dla ochrony zdrowia publicznego (art. 2 i art. 31 ust. 3 Konstytucji) i prowadzi do nieważności postępowania (art. 379 pkt 4 k.p.c.), przy czym zastrzegł, że przyjęta w tej uchwale wykładnia prawa obowiązuje od dnia jej podjęcia.

Powołaną ustawą z 7 lipca 2023 r., o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego, ustawy - Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2023 r., poz. 1860), znowelizowano m.in. art. 367 k.p.c. dotyczący składów sądów drugiej instancji, rozpoznających apelację; w tym zakresie ustawa ta weszła w życie 28 września 2023 r. (art. 1 pkt 16 w zw. z art. 40 i art. 32 ust. 1 tej ustawy).

Z uwagi jednak na datę wydania zaskarżonego postanowienia (14 września 2023 r.) Sąd odwoławczy orzekał prawidłowo (mając na uwadze przywołaną uchwałę Sądu Najwyższego z 26 kwietnia 2023 r.) w kolegialnym pierwotnym składzie (ze zmianą sprawozdawcy z uwagi na przejście w stan spoczynku, k. 870, 1027). Skoro według powołanej uchwały Sądu Najwyższego rygor nieważności

postępowania dotyczy orzeczeń zapadłych po jej podjęciu, czynności Sądu w składzie, jak to wynikało z ustawy covidowej, dokonane do momentu podjęcia tej uchwały, zachowały moc prawną (art. XV § 2 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. - Przepisy wprowadzające kodeks postępowania cywilnego, stosowany *per analogiam*).

Z uwagi na datę postanowienia Sądu pierwszej instancji (4 grudnia 2019 r. k. 823).i datę wniesienia apelacji (27 stycznia 2020 r. k. 848,855) w sprawie miał zastosowanie art. 386 § 6 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. w brzmieniu nadanym art. 1 pkt 135 noweli do k.p.c. z 4 lipca 2019 r. (Dz. U. poz. 1469 ze zm.), która w tym zakresie weszła w życie 7 listopada 2019 r. (art. 17, por. też art. 9 ust. 4 tej noweli), przy czym ewentualne naruszenie art. 386 § 6 k.p.c. nie implikuje nieważności postępowania (także na podstawie art. 379 pkt 5 k.p.c.), lecz może być rozpatrywane w kategoriach wpływu tego naruszenia na wynik sprawy.

Przewidziana w art. 398⁹ § 1 pkt. 4 k.p.c. oczywista zasadność skargi kasacyjnej zachodzi wówczas, gdy z jej treści, bez potrzeby głębszej analizy oraz szczegółowych rozważań, wynika, że przytoczone podstawy kasacyjne uzasadniają uwzględnienie skargi. W wypadku, gdy strona skarżąca twierdzi, że jej skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, powinna przedstawić argumentację prawną, wyjaśniającą w czym ta oczywistość się wyraża oraz uzasadnić to twierdzenie. Powinna w związku z tym wykazać kwalifikowaną postać naruszenia prawa materialnego i procesowego, polegającą na jego oczywistości *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2003 r., V CZ 187/02, OSNC 2004, nr 3, poz. 49, z dnia 14 lipca 2005 r., III CZ 61/05, OSNC 2006, nr 4, poz. 75, z dnia 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06, nie publ., z dnia 29 kwietnia 2015 r., II CSK 589/14, nie publ.). Przesłanką przyjęcia skargi kasacyjnej nie jest oczywiste naruszenie konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego, lecz sytuacja, w której naruszenie to spowodowało wydanie oczywiście nieprawidłowego orzeczenia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 października 2015 r., IV CSK 189/15 nie publ. i przywołane tam orzecznictwo).

Wnioskodawczyni oczywistą zasadność skargi kasacyjnej wywodzi z: 1) naruszenia art. 386 § 6 k.p.c. w brzemieniu na dzień wydania orzeczenia kasatoryjnego przez Sąd Okręgowy w Siedlcach, tj. 25 stycznia 2018 r. w zw. z art. 2 i art. 8 Konstytucji RP, na skutek niezastosowania przepisu wiążącego go z uwagi na datę wydania orzeczenia kasatoryjnego przez Sąd drugiej instancji, a mianowicie art. 386 § 6 k.p.c. w dacie przyszłej, co prowadzi do wstecznej zmiany treści prawomocnego orzeczenia Sądu drugiej instancji i pominięcie wytycznych co do dalszego postępowania mimo tego, że te stanowiły część ww. orzeczenia; 2) naruszenia art. 244 § 1 k.p.c. przez orzeczenie wbrew domniemaniom wynikającym z treści testamentu notarialnego z 2 kwietnia 2013 r. (dokumentu urzędowego) przy niespełnieniu minimalnych kryteriów obalania takich domniemań, tj. wobec wydania opinii przez „biegłych”, którzy utracili prawo do opiniowania, jako biegli sądowi (usunięcie ich z listy biegłych sądowych), w tymbez weryfikacji przyczyn takiego stanu rzeczy oraz bez weryfikacji na rozprawie posiadania wiedzy specjalistycznej z zakresu psychiatrii/psychologii testowania; wobec wydania przez biegłego opinii niekategorycznej i niewyjaśnienia wątpliwości co do niej, zaistnienia przewłoki postępowaniu uniemożliwiającej lub obciążających dowody oraz skutkującej niemożnością pozyskania części dokumentacji medycznej, wobec braku w aktach pełnej dokumentacji, co zostało stwierdzone przez Sąd.

Zagadnienia związane z art. 386 § 6 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. zostały już wyżej wyjaśnione. Należy tylko zwrócić uwagę, że Sąd Rejonowy w ramach prowadzonego postępowania dowodowego, po kasatoryjnym orzeczeniu Sądu drugiej instancji, które zapadło przed wejściem w życie noweli do k.p.c. z 4 lipca 2019 r. kierował się wskazaniem Sądu odwoławczego, tym bardziej, że postępowanie pierwszo-instancyjne zostało zakończone w niespełna miesiąc po wejściu w życie tej noweli. Zresztą Sąd odwoławczy, rozpoznając apelację wnioskodawczyni od postanowienia z 4 grudnia 2019 r., uznał że postępowanie w tym zakresie było potrzebne, co wynika z pisemnych motywów zaskarżonego postanowienia. Należy odnotować, że w obowiązującym modelu apelacji pełnej rola sądu drugiej instancji nie ogranicza się jedynie do samego aktu kontroli zaskarżonego rozstrzygnięcia, ale obejmuje także powinność merytorycznego rozpoznania sprawy. Celem postępowania apelacyjnego jest bowiem ponowne i

wszechstronne merytoryczne rozpoznanie sprawy (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 kwietnia 2017 r., IV CZ 10/17, nie publ.). Merytoryczne rozpoznanie sprawy przez sąd drugiej instancji odbywa się przy zastosowaniu właściwych przepisów postępowania, tj. przepisów regulujących postępowanie apelacyjne, a gdy brak takich przepisów, przy zastosowaniu unormowań dotyczących postępowania przed sądem pierwszej instancji (art. 391 § 1 k.p.c.). Zgodnie z art. 382 k.p.c. (w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.) sąd drugiej instancji orzeka na podstawie materiału zebranego w postępowaniu w pierwszej instancji oraz w postępowaniu apelacyjnym.

Odnosnie do kwestii związanej z art. 244 § 1 k.p.c. należy wskazać że jak stanowi art. 2 § 2 ustawy z dnia 14 lutego 1991 r. - Prawo o notariacie (jedn. tekst: Dz. U. z 2024 r., poz. 1001) czynności notarialne, dokonane przez notariusza zgodnie z prawem, mają charakter dokumentu urzędowego, ale trzeba te mieć na uwadze art. 252 k.p.c., który określa zasady związane z obaleniem domniemań wynikających z dokumentu urzędowego. Jeśli zaś chodzi o problematykę dowodu z opinii biegłych sądowych, to w tym zakresie wnioski o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie koreluje z podstawami kasacyjnymi, w których brakuje stosownych zarzutów (opartych na miarodajnych przepisach prawa procesowego) skierowanych przeciwko dowodom z opinii biegłych i już z tego względu wnioski o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na tej właśnie podstawie jest bezzasadny. Ubocznie tylko należy zauważyć, iż w polskim prawie procesowym, jeśli chodzi o dowody z opinii biegłych, nie obowiązuje formalna teoria dowodów. Sąd *meriti* odebrał od biegłych, którzy zostali skreśleni z listy biegłych sądowych (po wydaniu opinii), stosowne przyrzeczenie, w związku z koniecznością wydania opinii uzupełniającej oraz udzielenia dodatkowych wyjaśnień. Ponadto skarżąca nie wykazuje, że w tym zakresie doszło do naruszenia prawa procesowego, które mogło mieć wpływ na wynik sprawy.

W konsekwencji lektura uzasadnienia zaskarżonego wyroku nie pozwala na podzielenie tezy skarżącej, że jej skarga kasacyjna jest oczywiście zasadna w rozumieniu opisanej wyżej przesłanki przyjęcia jej do rozpoznania.

Z powyższych przyczyn Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., a o kosztach postępowania kasacyjnego orzekł zgodnie z art. 520 § 1 k.p.c. w zw. z art. art. 108 § 1 k.p.c., art. 391 § 1 k.p.c., art. 398²¹ k.p.c. i art. 13 § 2 k.p.c.

[SOP]

[ms]